

עלון בני דוד – פרשת כי תשא

כשאלוקים כועס

הרב נתנאל אלישיב

בפרשת 'כי תשא' מופיעה הפעם הראשונה בתורה שבה הקדוש ברוך הוא כועס עלינו. זה היה בעקבות חטא העגל (שמות לב ט-י):

וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֲרֵף הוּא. וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיַּחַר אִפִּי בָהֶם וְאֶכְלֵם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לַגּוֹי גָּדוֹל.

מה זה אומר כשאלוקים כועס? כשבני אדם כועסים, פירושו של דבר שמצב רוחם השתנה, שהרי לפני כן הם לא כעסו, ורק בעקבות מעשה כזה או אחר הם מתמלאים בכעס, וגם הוא בדרך כלל חולף תוך זמן לא רב. הכעס, אפוא, הוא אפשרי רק מכוח יכולת ההשתנות של האדם. כיצד, אם כן, ניתן לייחס חרון אף לקדוש ברוך הוא, עליו נאמר "כִּי אֲנִי ד' לֹא שֵׁנִיתִי" (מלאכי ג ו), וכדברי המצודת ציון: "שֵׁנִיתִי – מלשון השתנות וחילוף"?

בשאלה זו דן הרמב"ם ב'מורה נבוכים', שרובו מוקדש למאבק חסר הפשרות של הרמב"ם ברעיון ההגשמה (האמונה שיש לקדוש ברוך הוא ממד פיזי כזה או אחר), כמו גם למאבקו במחשבה שהתארים שאנו משתמשים בהם ביחס לקדוש ברוך מתארים את עצמותו.

הנחת היסוד שלו היא שהקדוש ברוך הוא אינו משתנה, וממילא – אין זה נכון לומר שהוא כועס, כשם שאין זה נכון לומר שהוא מרחם. לפי הרמב"ם, אנו משתמשים בביטויים מסוג זה רק בבחינת 'דיברה תורה כלשון בני אדם'. אין לנו, כבני אדם החיים במציאות גשמית, שפה שבה ניתן לדבר על הקדוש ברוך הוא כפי שהוא, ומכיוון שגם להימנע מלדבר עליו יתברך אינו אופציה, התורה התירה לנו להשתמש בביטויים מסוימים ביחס לקדוש ברוך הוא כדי שצליח ליצור עמו חיבור ומגע, אבל תמיד יש לזכור שהביטויים הללו מושאלים מעולם גשמי ומוגבל, ואין ביכולתם לבטא באמת את האינסופי (והרי גם 'אינסופי' זו בסך הכול מילה).

כיצד, לאור זאת, נבין את המונח כעס ביחס לבורא? בקדוש ברוך הוא אין שינוי, אבל במצבנו הרוחני והתרבותי יש ויש. לומר שהקדוש ברוך הוא כועס זו דרך אחרת לומר שהתרחקנו, מאוד, מהמקום שבו אנחנו יכולים וצריכים להיות. משל למה הדבר דומה? ליום חמים שבו השמש זורחת, אבל אני בוחר להתחפר בתוך איזשהו בור אפלולי, ועל כן איני חשוף לחום ולאור שהשמש מפיקה. בלשון ציורית, ניתן לומר שהשמש "כועסת" עליי, אבל כמובן שהשמש לא השתנתה, מי ששינה את מצבו הוא אני. אם אבחר לצאת מן הבור, ניתן יהיה לומר שעכשיו השמש "מחייכת" אליי, אבל שוב, היא לא השתנתה, אלא אני שיניתי את מיקומי, כך שעתה אני חשוף לשמש.

עם ישראל התרומם למדרגה בלתי תתואר כשהוא עמד ליד הר סיני וקיבל את התורה, אך כעבור זמן קצר למדי, הוא התרסק בחטא העגל, ובכך הכניס את עצמו למצב של ריחוק מהשי"ת. לכך הכוונה כשנאמר בתורה שהקב"ה כועס, זה לא מתאר משהו שהתרחש בבורא, אלא משהו שהתרחש בנבראים. אם אנחנו בחרנו לסגוד לעגל הזהב, ועוד אחרי מעמד הר סיני, אזי היינו רחוקים מאוד מאוד מאיפה שהיינו יכולים וצריכים להיות.

ומהם הדברים שמכעיסים כביכול את הקדוש ברוך הוא? על כך אומר הרמב"ם (מורה נבוכים, חלק א פרק לו):

דע, שאתה כשתסתכל בכל התורה ובכל ספרי הנביאים, לא תמצא לשון חרון אף ולא לשון כעס ולא לשון קנאה אלא בעבודה זרה לבד.

לאור מה שראינו עד עתה, פירוש הדבר הוא שהדבר שמרחיק את האדם מהקדוש ברוך הוא, יותר מכל דבר אחר, הוא עבודה זרה. מדוע, הרי יש חטאים איומים ונוראים שאדם יכול לעשות, ולכאורה עבודה זרה היא בסך הכול טעות תיאולוגית? אולי התשובה היא שכל זמן שיש לאדם אלוקים, אזי גם אם הוא חוטא בחטא חמור, יש לו סיכוי להשתפר, יש לו לאן להתרומם. אולם כשבחרים בעבודה זרה, לא מקריבים רק את המוסר המעשי, אלא את אלוקים בכבודו ובעצמו. שוב אין בחיים שום כוח שיכול להרים או לטהר את האדם, כל ניסיון להתקדם מוביל במקרה הטוב לדריכה במקום ובמקרה הרע לירידה נוספת. במובן זה, עבודה זרה היא הוויתור העצמי המוחלט. היא ויתור על עצם האפשרות להתרומם ולהתקדם, ויתור על התקווה לעתיד טוב יותר, במובן המוסרי, ובסופו של דבר גם בשאר המובנים. זה באמת דבר שראוי לכעוס עליו, לא?